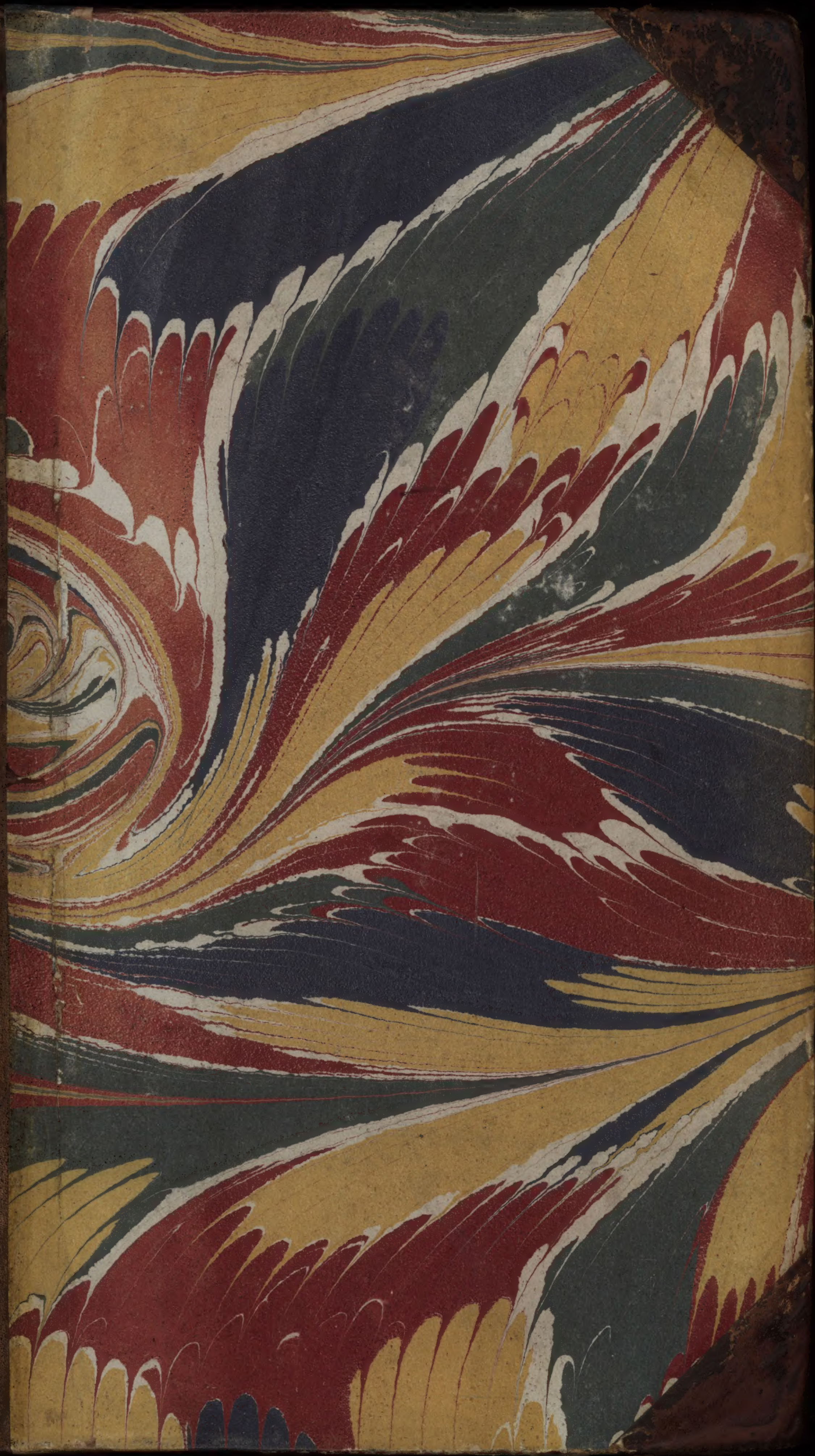

IVSTI LIPSI
DE BIBLIOTHECIS SYNTAGMA.

Editio secunda, & ab vltimâ Auctoris manu.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.
cIↃ. IↃC. VII.
Cum Priuilegiis Cæsareo & duorum Regum.

ILLMO ET EXCELLMO

PRINCIPI

CAROLO

DVCI CROIIO ET ARSCHOTANO,

PRINCIPI S. IMPERII,

EQVITI AVREI VELLERIS.

OC De BIBLIOTHECIS quod scripsi, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, ipsum ire ad te ambiebat, vix me mittente. Quis nescit te eximium inter Belgij proceres esse, qui harum rerum elegantiâ & studio capiatur? Itaque cùm alia artium veterum instruis & adornas, tum *Nummos* & *Bibliothecas* maximè: de quibus istis Commentarium hunc concepi & digessi, non vo-

ce ſed facto tuo incitatus. qui vidi quàm magnorum illorum Regum ſiue Heroum exempla, in conquirendis aut propagandis talibus, æmuleris & aſſequare. Aſſequare, inquam: quid mirum? omnia magna & ampla in te, aut iuxta te: quem Deus, Natura, Fortuna

Omnibus ornatum voluère excellere rebus.

Stirpem tuam video? à regibus eſt. Opes? pænè regiæ. Animum? planè regius: & quid niſi altum ac magnificum illo concipis, factis promis? Ad longinqua non eo: vna H E V R I A tua, huic vrbi in ore atque oculis, fidem facit, quàm nihil niſi ſtirpe, opibus, animo iſto dignum cogites ac patres. Quæ tua ibi opera? ingenio cum ingenio loci pugnas ac ſuperas, ardua in plana, hæc in ardua deducis: ſed omnia ad normam & decorem dirigis: alter, vt verbo dicam,

cam, BELGICVS LVCVLLVS. Non indignare, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, cum illo componi: verâ æstimatione, inter raros magnósque fuit: bellis victoriisque in florente ætate celebris: & mox inclinante, ad quietem & ad se inclinauit, id est animum & studia coluit, atque opes in præsentium ac posterorum delectationem siue vsum impendit. Ab illo Bibliothecarum Romæ præcipuum exemplum; ab illo eruditi in sermone, mensâ, domo habiti; ab illo denique Prætoria & amœnitates structæ, quæ & Principes rei Romanæ postea frui vtique æstimarunt. Tu, inquam, noster PRINCEPS imitaris. Nam in caligine hac rerum temporúmque, patriæ & Regi operâ laudabiliter nauatâ, copijs triumphísque ductis; vergente iam æuo, portum hunc quietis & te respicis, & ab

externis ad interna, id eſt verè bona, reducis. Inter varios autem ſeceſſus, HEVRIAM, Academiæ noſtræ hoc ſuburbanum, eligis: & eam magnificis, vt dixi, operibus, quid niſi in artium ingeniorúmque præcipuè vſum, adornas? Audeo dicere. tua illa ædificia, ambulacra, horti, fontet, arboreta, nobis ſtructa aut ſata: & non ſolùm qui nunc ſunt, fruuntur, id eſt tranſeunt, adeunt, ineunt: ſed & qui venturi, facient: venturi autem, vel huius oblectationis deinceps, non Louanij ſolius, cauſsâ. Omitto alia & interiora, quæ augendo vel ornando huic Athenæo cogitas: magnifica & te Principe digna, ſed in tempore magis promenda. O igitur curæ & quietis felicem! perſeuera. & iſtâ te, illâ nos paſce, cum æterno bono tuo ſimul & famâ. Nos certè, qui publicè loqui-

quimur aut ſcribimus, id eſt famæ quidam præcones, cælo tuum nomen feremus: ipſum te Deus inferet, iuſtus arbiter & munerator meritorum. Voueo ILLVSTRISSIME PRINCEPS

æternùm tuus

I. LIPSIVS.

Louanij, XII. Kal. Iul. ∞. IↃCII.

AD

AD LECTOREM.

REVE *hoc* De Bibliothecis, *id est libris, habes: quid nobis dignius, qui libros aßiduè tractamus? Etsi reuerà* * οὐδ' ὄναρ *hoc cogitaram, nisi me Principis viri, cui dicatum iuimus, in hac re studium excitasset. Atque hos tales in bonis altísque consilijs confirmare aut & inflammare, optimo publico censeo equidem fieri. Quàm pauci magnatum se eò dant? quàm ad pristinas sordes & tenebras omnia videntur ire? Quàm etiam, spretis antiquis & veris, noua quædam hodie procudunt doctrinarum! quibus illud iure dixeris:*

** nec per somnium.*

* Ὁδοῦ παρούσης τὴν ἀτραπὸν ζητέεις.

** Prompta viâ & patēte, quæris semitam.*

Viderint. nos prisca adhæremus: & vtiliter sæpè (ita confido) eruimus, digerimus, illustramus. Faue tu, bonæ mentis lector.

IVSTI

IVSTI LIPSI DE BIBLIOTHECIS SYNTAGMA.

CAPVT I.

Bibliotheca, & Libraria, quid? Reges veteres habuisse, atque illos Ægypti.

BIBLIOTHECA tria ſignificat, *Locum, Armarium, Libros*. Græca vox Latinis in vſum etiam venit, & quamquam *Librariam* dicunt, tamen magis eſt eâ voce tabernam capi, in quâ venales libri exſtant. Sed Bibliothecarum res vetus, &, niſi fallor, cum ipſis litteris adinuenta. Nam ſimul ac ſcire & ſapere natum eſt, mox etiam ſcribere: & iſtud eſſe cum fructu non potuit, niſi vt libri adſeruarentur & diſponerentur, ad præſentium & poſterorum vſum. Priuata primùm ea cura, & quiſque ſibi ſuiſque ſtruebat: poſtmodum Reges & Dynaſtę vſurparunt, nec in vſum ſolùm, ſed ambitionem aut ſplendorem. Sanè multos congerere, vix fuit priuati hominis aut cenſus: cùm tarda & impendioſa deſcriptio eſſet: donec vtiliſſima hæc Typographia rem in compendium miſit. Qui primus Regum illuſtrem habuit (quod memoria ſeruet) is fuit Oſymanduas, Ægypti. qui inter alia operum præclara, *Sacram Bibliothecam ſtruxit, & in eius*

fronte

Lib.1. *fronte præscripsit*, ψυχῆς ἰατρεῖον: ANIMI MEDICA OFFICINA. Ita Diodorus. & quamquam ille inter veteres Regum fuerit, non tamen dubito exemplum, si non ipsam rem, mansisse, & in Ægypto Bibliothecas semper aliquas exinde exstitisse: idque in tēplis præcipuè, & sacerdotum curâ. Multa argumento, tum & illud de Homero: quem Naucrates quidam plagij accusat, & in Ægyptum cùm venisset, libros repperisse *Phantasiæ* fæminæ, quę Iliadem atque Vlyéssam scripserit, & *Memphi in templo deposuerit Vulcani*. Homerum igitur vidisse, sibi adscripsisse, & edidisse. Quæ in viro, opinor, falsa, rem tamen & morem firmant.

Eustat. in Præfat. Odyss.

CAP. II.

Alexandrina Bibliotheca, cui Philadelphus primus & præcipuus auctor. Varietas & numerus ibi librorum. Combusta, & iterùm instaurata.

SED reliquę ibi in obscuro sunt, *Ptolomæi Philadelphi* Regis in magnâ luce & laude fuit. *Is Ptolomæi Lagi* filius, secūdus eo nomine & stirpe Ægypti regum: artium & ingeniorum cultor, & quod adhæret, librorum. Itaque Alexandriæ ingentem Bibliothecam composuit: instructione & exemplo Aristotelis adiutus, imò & ipsis eius libris. Nam Aristoteles, vt pòst dicam, copiâ & dilectu insignem Bibliothecam adornauerat. de quâ Strabo: Ἀριστοτέλης πρῶτος, ὧν ἴσμεν, συναγαγὼν βιβλία, καὶ διδάξας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλέας βιβλιοθήκης σύνταξιν: *Aristoteles primus, quos norîmus, collector librorum fuit, & reges in Ægypto docuit Bibliothecæ structuram.* Quæ tamen cautè &

Lib.1.

cum

cum ſua interpretatione legenda: nec enim vel *primus omnino* fuit; & certè æuo anterior, docere *Philadelphum* hunc non potuit, niſi, vt dixi, exemplo. Hoc fortaſſe verum, quod Athenæo ſcriptum: *Ariſtotelem, Theophraſto libros reliquiſſe, hunc Neleo. à quo eos mercatus Ptolomæus, cum ijs quos Athenis & Rhodi coëmerat, omnes in pulchram Alexandriam transferri curauit.* Etſi alij tamẽ diſſentiunt, vt in loco dicam. Sed Bibliothecam igitur ille vndique, & omne genus libris, inſtruxit: etiam ſacris, & è Iudæâ petitis. Nam cùm aures eius fama tetigiſſet Hebrææ ſapientiæ, miſit qui libros depoſcerent, & idoneos ſimul homines conduxit, qui in Græcam linguam verterent, communi omnium vſui. Ea interpretatio eſt, quam *Septuaginta*, à numero ſcilicet qui operam dederunt, dicunt. Id eueniſſe anno eius regni XVII. Epiphanius tradidit, Olympiade CXXVII. Præerat Bibliothecæ, vir ſcriptis & factis illuſtris, Demetrius Phalereus, exſul à ſuis Athenis: & quem rex benignè habitum ad hæc & maiora miniſteria admouit. Idémque à Chaldæis, Ægyptijs, Romanis etiam libros petiuit, & pariter in linguam Gręcam transfundi curauit. De quibus Georgium Cedrenum capio: *Philadelphus libros Sacros, Chaldaicos, Ægyptios, & Romanos, alióſque diuerſilingues in Græcam omnes conuerti curauit, in vniuerſum ad centum millia voluminum: quæ omnia in bibliothecis ſuis Alexandriæ repoſuit.* Duo noto, & curam peregrinos libros vertendi, vtilem meo animo, & vobis PRINCIPIBVS etiamnunc vſurpandam: & numerum librorum, grandem ſatis, ſed non pro vero, ſi de vniuerſis capiamus. Quod abnuo, & Cedreni mentem de conuerſis tantùm eſſe arbitror: atque

Lib. I.

De ponder. & menſur.

Lib. XXIV.

ipsos primogenios Græcos, longè superasse. Hoc alij scriptores dixerint, qui valdè adaugent. vt Seneca noster: *Quadringēta millia librorum Alexandriæ arserunt, pulcherrimum regiæ opulentiæ monumentum.* Sanè pulcherrimum, & supra gemmas omnes vel aurum: sed quanto pulchrius, si vberius? Nam nec is Senecæ numerus ex vero satis, & ad *Septingenta millia* redigendus. Iosephus doceat, qui tradit *Demetrium* (illum Præfectum, de quo dixi) *aliquando interrogatum à Philadelpho, quot millia librorum iam haberet? respondisse, ducenta millia admodum, sed sperare breui ad quingenta.* Vides, quàm auxerit: sed quanto magis posteà, atque etiam alij Reges? Profectò ad *Septingenta millia* venerunt, Agellio disertim scribente: *Ingens numerus librorum in Ægypto à Ptolomæis regibus vel conquisitus* (emptione) *vel confectus* (descriptione) *est, ad millia fermè voluminum septingenta.* Idem Ammianus, verbis statim dandis: idem Isidorus, sed emendandus: *Septuaginta millia librorum Alexandriæ, Philadelfi temporibus, inuenta sunt.* Scribendum, inquam, *septingenta.* O thesaurum, sed in re æternâ non æternum! Nam totum hoc, quidquid fuit librorum, bello ciuili Pompeiano perijt, cùm Cęsar in ipsâ vrbe Alexandriâ bellum cum incolis gereret, & tuitionis suæ caussâ ignem in naues misisset; qui & vicina naualibus, ipsamque Bibliothecam comprehendit & absumpsit. Triste fatum, & Cæsari (etsi absque destinatâ culpâ) pudendum! itaque nec ipse in tertio Ciuilium, nec Hirtius deinde meminêre: alij tamen; vt Plutarchus, Dio, etiam Liuius, vti ex Senecâ facile est haurire. Nam post superiora illa verba, addit: *Alius laudauerit, vt Liuius,* qui

De Tranquil. cap. IX.

XII. Antiq. cap. II. & Euseb. De præpar. lib. VIII. ex Aristeâ.

Lib. VI. cap. vlt.

qui elegantiæ regum curæq; egregium id opus ait fuisse. Sunt ipsa Liuij verba, vbi de hoc incendio: & iusto elogio in rem & Reges. Sed de hoc tristi igne etiam Ammianus: *Inter templa eminet Serapêum, in quo Bibliothecæ fuerunt inæstimabiles; & loquitur monumentorum veterum concinens fides, septingenta voluminum millia, Ptolomæis regibus vigilijs intentis cōposita, bello Alexandrino, dum diripitur ciuitas, sub Dictatore Cæsare conflagrasse.* Lib. XXII. Ipse in direptione euenisse vult: itemque Agellius. Lib. VI. *Ea omnia volumina,* inquit, *bello priore Alexandrino* (ad discrimen eius, quod sub Antonio) *dum diripitur ciuitas, non sponte neq; operâ consultâ, sed à militibus fortè auxiliarijs incensa sunt.* Excusat verò ipse non Cæsarem tantùm (quo quid librorum aut ingeniorum amantius?) sed Romanos milites, & culpam hanc ad exteros auxiliares ablegat. Ceterùm de direptione, non ita Plutarchus aut Dio: quos est videre. Hic igitur finis nobilis Bibliothecæ, Olympiade CLXXXIII: cùm vix CCXXIIII. annos fuisset. Etsi reuixit tamen, non eadē (quî id potuit?) sed consimilis, & eodē loci, id est in Serapéo, collocanda. Auctor reparandi Cleopatra, illa amoribus Antonij famosa: quæ ab eo in auspicium & velut fundamētum operis impetrauit Bibliothecam *Attalicam* siue Pergamenam. Itaque totam cùm dono cepisset, & transferri curasset, iterùm adornata auctáque est, & Christianorum etiam temporibus, in vitâ & famâ fuit. Tertullianus: *Hodie, apud Serapéum, Ptolomæi Bibliothecæ, cum ipsis Hebraicis litteris, exhibentur.* Apolog. cap. XVIII. Nota, apud Serapéum iterùm fuisse, id est in eius porticibus: atque id vicinum portui & naualibus, ex Strabone alijsque discas. Nota, & *Ptolomæi Bibliothecas*

dici: etsi reuera non illæ iam essent, sed consimiles, & primogenij illi Hebraici libri, vnáque LXX. interpretatio, flammâ perijssent. Tamen ecce, tanta auctoritas & fides ab antiquo eius Bibliothecæ, vt Tertullianus gentiles eò aduocet aut amandet. Credo stetisse, quamdiu ipsum Serapéum, immensæ molis & stupendi artificij templum: quod Christiani denique, Theodosij maioris imperio, vt arcem superstitionis, demoliti à fundo sunt, Ecclesiasticis scriptoribus traditum & laudatum.

Ruffin. II. cap. XXIII. itemque Socrates & Sozomen. alij.

CAP. III.

Græcæ Bibliothecæ. Pisistrati & Aristotelis præcipuæ, itémque Byzantina.

ATQVE ista de Ægypti Bibliothecis repperi, pauca & parua fortasse de multis & magnis. Sed æuum scilicet absorpsit: quod & in *Græciæ Bibliothecis* liceat accusare. De quibus nobilioribus, strictim Athenæus: vbi *Laurentium* suum ita in hoc studio parandorum librorum dilaudat, vt dicat eum, *Polycratem Samium, Pisistratum tyrannum, Euclidem Atheniensem, Nicocratem Cyprium, Euripidem poëtam, Aristotelem philosophum superasse*. Et de omnibus istis singillatim non habeo dicere: nisi de *Pisistrato*, cui & laudem primi auctoris in hoc studio Agellius adscripsit. Et sanè *Polycrates* æuo ferè concurrit. Sed Agellij verba: *Libros Athenis disciplinarum liberalium, publicè ad legendum præbendos, primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus*. Magnus vir (odiosum hoc modò cognomen tolle) & cui Homerum etiam digestum & cor-

Lib. I.

Lib. VI.

rectum

rectum numquam soluturi debemus. Adeò Critica hæc cura olim Principum, imò Regum, fuit. Ea Bibliotheca ab ipsis deinde Atheniensibus variè aucta, donec spoliauit & auexit Xerxes, Athenarum potitus. Sed eosdem, * multis pòst annis, Seleucus Nicanor, Syriæ rex, liberaliter remittendos Athenas curauit, donauitque. Et mansisse deinde ad Sullæ tempora, qui & ipse Athenas cepit, diripuit, afflixit: posteà tamen instauratam, iustè opinor. quomodo enim mater artium, sine instrumento hoc librorum? Imò plures ibi Bibliothecæ posteà: & *Hadrianus Imp. Iouis Panellenij ædem Athenis struxit, & in eâ Bibliothecam*, Pausaniæ scriptum. Sed de *Euclide*, quod ait Athenæus: hunc Archontem fuisse, inter primos eius magistratus comperior: nec vltrà. De *Aristotele* autem, Strabo magnificè in verbis, quæ suprà dedi: & addidi ex Athenæo, Bibliothecam eius tandem ad Ptolomæos Reges venisse: etsi Strabo atque alij videantur negare. Nam ille ita: *Libros Aristotelis, qui ad Neleum venissent, ad posteros deinde transmissos, ineruditos homines; & qui sub clauibus eos, sine vsu vllo habuissent. Denique sub terram conditos, à blattis & tineis vitiatos, tandem Apelliconi Teio magnâ pecuniâ addictos fuisse. Qui erosos lacerosq; describi, vulgari, etsi parum bonâ fide aut iudicio curasset. Eo autem mortuo, Sullam Athenis potitum, eosdem libros suos fecisse, Romam misisse, ibique Tyrannionem Grammaticum ijs vsum, atq; (vt fama est) intercidisse, aut inuertisse.* Quibus similia aut eadem Plutarchus, in Sullâ. Quæ si vera, quomodo ad Philadelphum à Neleo venerint, Athenæo suprà assertum? Nisi fortè (atque ego arbitror) ipsos quidem Aristotelis libros, ab illo, inquam, scriptos

* Olymp. CXVII.

Lib. XIII.

ſcriptos Neleus tenuerit, poſteriſque tranſmiſerit, vt peculiarem theſaurum: at reliquam vim alienorum ſcriptorum, vendiderit Philadelpho. Neque memoratu digna alia de Græciæ Bibliothecis legere memini: & Romani haud dubiè pleraq; talia ad ſe tranſduxerunt, Græciâ iam potiti: niſi placet Byzantinam his accenſere, quæ Principum æuo fuit. Nam Zonaras & Cedrenus tradunt, Baſiliſci imperio, *Bibliothecam ibi conflagraſſe, in quâ centum viginti millia librorum eſſent recōdita: inter ea Draconis inteſtinum*, CXX. *pedes longum, cui aureis litteris Homeri Ilias atque Odyſſéa fuerint inſcripta*. Etſi hæc Thraciæ propriè, non Græciæ attribuenda.

CAP. IIII.

Attalica Bibliotheca, cui Eumenes auctor. Plinij & Vitruuij aliqua hîc fortè inconſiderantia. Quanta, & quàm diu fuerit.

SICVT & *Attalica* ſiue *Pergamena*, Aſiæ: quæ proxima claritate ab illâ Alexandrinâ fuit. Nam Attalici Reges, è paruis progreſſi, cùm ſocietate opibusq. Romanis creuiſſent: ſedem regni *Pergamum* variè, tum & Bibliothecis, exornarunt. Eumenem, Attali Regis filium, auctorem huic rei Strabo prodidit: *Eumenes*, inquit, *vrbem inſtruxit, & donarijs ac Bibliothecis, vti nunc eſt, eleganter excoluit*. Et Plinius. qui ſcribit, *æmulatione circa Bibliothecas Regum, Ptolomæi & Eumenis, ſupprimente chartas Ptolomæo, membranas Pergami, vt Varro auctor eſt, repertas*. Cui paria Hieronymus, in Epiſtolâ ad Chromatium, itemque Ælianus tradiderunt: ſed *Attalum*,

Lib. XIII.

Lib. XIII. cap. XI.

lum, pro *Eumene*, nominantes. Enimuerò de neutro horum ſatis conuenit, ſi tempora examinas: quoniam iſti poſteriores *Philadelpho*, toto ferè ſæculo, fuerunt. Quomodo igitur, quod Plinius ait, *æmulatio* inter eos? Niſi hoc ſubuenit, *Ptolomæum* ſimpliciter nominari: qui alius à Philadelpho eſſe potuit, & *Ptolomæus Quintus*, cognomento *Epiphanes*, cum Eumene vixit. Atque ille fortaſſe (quamquam de inſigni eius ſtudio in Bibliothecas nihil proditum) chartam ſuppreſſit, inuidiâ, ne alter veterem illam nouâ ſuâ æquaret. Sed error ſiue inconſpectio clarior in Vitruuio, qui his verbis ſcripſit: *Reges* Lib. VII. initio. *Attalici, magnis Philologiæ dulcedinibus inducti, cùm egregiã Pergami Bibliothecam, ad cõmunem delectationem, inſtituiſſent: tunc item Ptolomæus, infinito Zelo cupiditatiſq; ſtudio incitatus, non minoribus induſtrijs, ad eumdem modum, contenderat Alexandriæ comparare*. Quid? vt Attalici reges ante Alexandrinos in hoc ſtudio? vt exemplum ardoremq. iſti ab ijs ſumpſerint? Imò verò contrà fuit, & peregerant iam, cùm nec illi cogitarent. Niſi & hîc placet de poſteriore aliquo *Ptolomæo* adducere & velare, ſed velare. Ceterùm Bibliotheca hęc nec copiâ, nec ęuo, Alexandrinam æquauit. Nam de vtroque iſto Plutarchus ſcribit, Antonium III. virum, faſcinatum In M. Antonio. amoribus Cleopatræ, *χαρίσασθαι μὲν αὐτῇ τὰς ἐκ Περγάμου βιβλιοθήκας, ἐν αἷς εἴκοσι μυριάδες βιβλίων ἁπλῶν ἦσαν: gratificatum ei Bibliothecam Pergami, in qua eſſent ducenta millia ſingularium librorum*, id eſt voluminum. Hoc enim opinor *ἁπλᾶ βιβλία* dici, cùm in vno volumine plures ſæpè libri: quos non vult in numerum hunc venire. Ergo ea ipſa ſtatim poſt Alexandrinam perijt, ſed

in eâ vixit: an & in loco suo reuixit? Certè Strabonis suprà verba si attendis, significant: cùm ait, *Vti nunc est, excoluit*. Quando *nunc?* Strabonis scribentis, id est, Tiberij æuo. Vt appareat, aut reuectam ab Augusto victore esse, qui pleraque irrita Antonij fecit; aut certè exscriptam iterùm, & instauratam. De quo, præter suspicari, non equidem dicam.

CAP. V.

Romanæ Bibliothecæ, priuatæ: & prima publica Asinij Pollionis.

ATQVE hæ Bibliothecæ, quas memoratu dignas apud exteros repperi: veniamus ad Romanas, situ & æuo magis propinquas. Satis enim tarda ibi hæc cura aut studium, apud Martis non Musarum proles: etsi, cum bono Deo, hîc quoque cultus & elegantia denique inualuit, paruis primò initijs, vt solet. Isidori notatio est: *Romam primus librorum copiam aduexit Æmilius Paullus, Perse Macedonum rege deuicto: deinde Lucullus è Ponticâ prædâ*. Duos nominat, qui libros aduexêre, sed publici vsus aut iuris non prorsus fecêre. Et de Æmilio, haud vltrà legi: de Lucullo, Plutarchus vbertim. *Laudanda eius impensa*, inquit, *& studium in libris. Nam & multos, & eleganter scriptos, conquisiuit: eosq́; vt liberaliter parauit, ita etiam vtendos dedit. Patebant enim omnibus Bibliothecæ, & in porticus adiectas atque exedras Græci præsertim recipiebãtur: qui velut ad Musarũ ædem eò ventitabant, tempusq́; inter se iucundè traducebãt, ab alijs curis liberi. Sæpè & ipse cũ ijs versabatur, &* philo-

philologis se immiscebat, ad has porticus & ambulationes venies. Ex quibus vides, ILLVSTRISSIME PRINCEPS, velut publicas fuisse has Bibliothecas, & quamquam ius mancipiumque sibi retineret, vsum tamen eruditis concessisse: quod & benignè vos facere soletis. At verò tertium etiam his duobus licebat addere, Cornelium Sullam, posteà Dictatorem: qui è Græciâ Athenisque magnam librorum vim traduxit, & Romæ deposuit ac disposuit: quod, præter Plutarchum, * Lucianus etiam scripsit. Tamen his omnibus verè Publica Bibliotheca nōdum structa: quam cogitationem primus magnanimus & magnificus ille Iulius Cæsar concepit, ac, nisi fata interpellassent, effecisset. Suetonius de eo: *Destinabat Bibliothecas Græcas & Latinas, quàm maximas posset, publicare, datâ M. Varroni curâ comparandarum ac dirigendarum*. O rem magni animi, atque item consilij! Nam quis in orbe terrarum huic curæ aptior M. illo Varrone, doctissimo inter Græcos Latinosque? Sed destinauit Cæsar, non perfecit: Augustus, adoptione filius, inter alia ornamēta vrbis & imperij, hoc quoque plurifariàm adiunxit. Nam eo inuitante atque incitante, Asinius Pollio, orator & Senator nobilis, (Suetonio narrante) *Atrium Libertatis exstruxit*, atq; in eo Bibliothecam publicauit. Isidorus: *Primus Romæ Bibliothecas publicauit Pollio, Græcas Latinasque, additis auctorum imaginibus, in Atrio, quod de manubijs magnificentissimum instruxerat*. De manubijs, inquit: nempe Dalmatarum, quos vicit. Item Plinius: *Asinius Pollio, primus Bibliothecam dicando, ingenia hominum rem publicam fecit*. In Atrio Libertatis fuisse, id est in monte Auentino, ex istis constat: quod tamen instru-

* Aduersus indoctum.

Lib. xxxIIII. cap. II.

ctum aut reparatum ab eo magis dixerim, quàm exſtructum. Nam iamdiu antè id fuiſſe, & quidem à Tib. Graccho, patre Gracchorum, Plutarchus atque alij ſcriptores dicunt. Itaque ipſe refecit, & ad hunc vſum ſpendidè concinnauit. De eo Ouidius capiendus:

III. Triſt. eleg. I.

Nec me, quæ doctis patuerunt prima libellis,
Atria Libertas tangere paſſa ſua eſt.

Non enim viros doctos audio, qui hæc ad λέσχην, ſiue conuentum poëtarum, ducunt. Palàm libellus conqueritur, non receptum ſe in Bibliothecam Aſinij, quæ *prima patuit*, ſiue publicata eſt, *doctis libris*.

CAP. VI.

Auguſti, Octauia; itémque Palatina. Præfecti & cuſtodes ijs.

ATQVE hæc igitur ſub Auguſto prima Publica fuit: duæ mox aliæ, ab ipſo. Prior, *Octauia*: quam ſororis ſuæ memoriæ & nomini dedicauit. De eâ Dio Caſ-

Lib. XLIX. ſius, in actis anni DCCXXI. *Auguſtus Porticus & Bibliothecas, à ſororis nomine Octauias dictas, exſtruxit.* Etſi

In Marcello. Plutarchus tamen in ipſam Octauiam tranſſcribere hoc opus videtur: Εἰς δὲ τιμὴν αὐτοῦ (Μαρκέλλου) καὶ μνήμην Ὀκταβία μὲν ἡ μήτηρ τὴν βιβλιοθήκην ἀνέθηκεν, Καῖσαρ δὲ θέατρον, ἐπιγράψας Μαρκέλλου: *In honorem ac memoriam defuncti Marcelli mater Octauia Bibliothecam dedicauit, Cæſar Auguſtus Theatrum, Marcelli nomine inſcriptum.* Falli Plutarchum opinor: quia Dionis quidem notatio totis decem annis citerior eſt Marcelli morte. Atque addit, ex *Dalmatarum manubijs* opera ea ſtructa:

ſtructa: miro concurſu, vt prima atque altera Bibliotheca genti Barbaræ debeantur. De hac & Suetonius, in *Meliſſo Grammatico: Citò manumiſſus, Auguſto etiam inſinuatus eſt, quòd eleganter curam ordinandarum Bibliothecarum in Octauiæ porticu ſuſcepit.* Nota, in ipsâ *Porticu* fuiſſe: quomodo? ſuperiore eius parte, vti arbitror, tutò & decorè: cùm inferior ambulationi modò eſſet. De hac Ouidius item ſenſit:

Altera templa peto, vicino iuncta theatro: III. Triſt. eleg. I.
Hæc quoque erant pedibus non adeunda meis.

Nam & ab hac Bibliothecâ ſpretum ſe libellus queritur: & locum vbi fuerit, deſignat. Quem? vicinum Theatro Marcelli. *Templa* autem dicit, quia in hac Porticu *Iunonis ædes* fuit, & nobiles in eâ ſtatuæ: quod Plinius dicet. Altera porrò ab eodem Auguſto Bibliotheca eſt, *Palatina*, à loco dicta: quia in ipſo Palatio. Suetonius: *Templum Apollinis in eâ parte Palatinæ domus excitauit,* Cap. XXIX. *quam fulmine ictam deſiderari à Deo haruſpices reſponderant. Additæ Porticus, cum Bibliothecâ Latinâ Græcáque.* Id factum anno Vrbis DCCXXVI. vt ex Dionis LIII. initio diſcas. Itaque temporum ordinem in Bibliothecis recenſendis Ouidius ſecutus eſt, cùm primò *Aſiniam*, tum *Octauiam*, denique iſtam *Palatinam* ſic adnumerat:

Inde timore pari gradibus ſublimia celſis
Ducor ad intonſi candida templa Dei.
Signa peregrinis vbi ſunt alterna columnis,
Belides, & ſtricto barbarus enſe pater.
Quæq; viri docto veteres fecêre nouiq;
Pectore, lecturis inſpicienda patent.

Quærebam fratres, exceptis scilicet illis,
Quos suus optaret non genuisse pater:
Quærentem frustrà, custos, & sedibus illis
Præpositus, sancto iussit abire loco.

Præter alia, ostendit & *Præpositum* siue *Custodem* huic loco fuisse: quem Suetonius facit *C. Julium Higinum.* Is in Grammaticis celebris, *præfuit*, vt inquit, *Palatinæ Bibliothecæ; nec eò secius plurimos docuit*. Imò seorsim *Græca* custodem suum habuit, & *Latina*. In marmore prisco: ANTIOCHVS. TI. CLAVDI. CAESARIS. A. BIBLIOTHECA. LATINA. APOLLINIS. In alio: C. IVLIVS. FALYX. A. BIBLIOTHECA. GRAECA. PALAT. Et similes alibi inscriptiones. Huius Bibliothecæ meminit & Plinius: *Videmus Apollinem in Bibliothecâ templi Augusti Thuscanicum, quinquaginta pedum à pollice*. Etsi possis referre etiam ad Vespasiani Augusti Bibliothecam, quæ in Pacis templo fuit. Apertiùs de Palatinâ, idem Plinius alibi: *Veteres Græcas litteras fuisse easdem penè, quæ nunc sunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ est hodie in Palatio, dono Principum Mineruæ dicata, in Bibliothecâ.* Hanc diutissimè Romæ mansisse, inducor credere verbis Io. Sarisberiẽsis, qui scribit: *Doctorem sanctissimum illum Gregorium, non modò Mathesim pepulisse ab Aulâ, sed vt traditur à maioribus, incendio dedisse probatæ lectionis*

Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.

In quibus erant præcipua, quæ cælestium mentem, & superiorum oracula hominibus videbantur reuelare. Notandum.

Lib. XXXIIII. cap. VII.

Lib. VII. cap. LVIII.

Lib. II. De nug. Cur.

CAP.

CAP. VII.

Tiberij, Traiani, Vespasiani, item Capitolina: aliæ ignotæ.

AB Augusto igitur, artium ingeniorumque amantissimo Principe, duæ istæ fuerunt. quid ab alijs? aliæ. Videtur enim certamẽ in hac re Principum fuisse, & velut contendisse de palmâ. Ecce *Tiberius* statim ab Augusto, in ipso Palatio etiã struxit, eâ parte quâ Viam Sacram spectat. Nam illîc Tiberij domum fuisse, curiosi talium hodie autumant: & in domo eius hæc locatur. Ab Agellio: *Cùm in domus Tibérianæ Bibliothecâ sederemus, ego & Apollinaris.* Lib. XIII. cap. XVIII. A Vopisco item: qui *vsum se* scribit *libris è Bibliothecâ Vlpiâ, item ex domo Tiberianâ.* In Probo. Videtur & *Vespasianus* deinde struxisse, & adiunxisse templo Pacis. de quâ Agellius: *Commentarium L. Ælij, qui Varronis magister fuit, studiosè quæsiuimus, eumq́; in Pacis Bibliothecâ repertum legimus.* Lib. XVI. cap. VIII. Meminitq. & Galenus, De composit. medicamẽtorum. Lib. I. Fuit item à *Traiano* alia. de quâ etiam Agellius: *Sedentibus fortè nobis in Bibliothecâ templi Traiani.* Lib. II. cap. XXVII. Atq; est eadem, quæ à gentili Principis eius nomine, *Vlpia* passim nominatur. Vopiscus: *Hæc ego à grauibus viris comperi, & in Vlpiæ Bibliothecis libris relegi.* In Aureliano. Iterumque: *Et si his cõtentus nõ fueris, lectites Græcos, linteos etiam libros requiras, quos Vlpia tibi Bibliotheca, cùm volueris, ministrabit.* Hãc in foro Traiani initiò fuisse, vbi Principis eius alia opera, facilè persuadeor: sed æuo mutasse, & translatam in collem Viminalem, ad ornãdas Diocletiani Thermas, (an ab ipso Diocletiano?) Vopiscus

Vopiſcus inducit. *Vſus ſum*, inquit, *præcipuè libris ex Bibliothecâ Vlpiâ, ætate meâ Thermis Diocletianis.* Cùm diſertè de *ſuâ* dicit, oſtendit igitur, aliâ *ætate* aliter fuiſſe. Reperio & *Capitolinam*, in vrbe. de quâ Euſebius, in rebus Commodi Imperatoris: *In Capitolium fulmen ruit, & magnâ inflammatione factâ, Bibliothecam, & vicinas quaſque ædes, concremauit.* Vberiùs hoc ipſum ita Oroſius: *Flagitia regis pœna vrbis inſequitur. Nam fulmine Capitolium ictum, ex quo facta inflammatio Bibliothecam illam, maiorum ſtudio curâque compoſitam, ædéſque alias iuxtà ſitas, rapaci turbine concremauit.* Quis tamen eius auctor? adſerere haud liceat, diuinare libeat, Domitianum fuiſſe. Nam ille, ſeruatus olim in Capitolio, templum ibi Princeps ſtruxit: quid ſi & hanc Bibliothecam? Etſi nemo tradidit, qui nunc exſtant: Suetonius hoc tantùm de eo vniuersè: *Bibliothecas incendio abſumptas impenſiſsimè reparari curauit, exemplaribus vndique petitis, miſsiſq; Alexandriam, qui deſcriberent emendaréntque.* Vbi obſerues, etiamtunc illam *Alexandrinam* velut originem & matricem aliarum habitam, & has corruptas ex eâ iterùm refectas & adornatas. Amplius, Principum ſtudio ab interitu vindicatas: quod niſi fuiſſet, quomodo tam multæ illæ ad P. Victoris, id eſt Conſtantini æuum, veniſſent? Nam ille ſic inter ſingularia vrbis notat: *Bibliothecæ publicæ, vndetriginta. ex ijs præcipuæ duæ, Palatina & Vlpia.* Heu, quàm etiam à memoriâ perierunt! nam ex illis XXIX. vix ſeptem induſtria noſtra indagare potuit, & nomina ſaltem ab obliuione vindicare.

Lib. VII. cap. XVI.

Cap. XX.

CAP.

CAP. IIX.

Tiburtina, & quædam etiam Priuatorum vberiores. Habebant in Balneis, atque item in agris.

PLVRES, inquam, Publicas non eruo: non quidem in vrbe. iuxta eam, Tiburi, etiam vnam. De quâ A-gellius: *Meminimus in Tiburti Bibliothecâ inuenire nos in eodem Claudij libro ſcriptum.* Lib. IX. cap. XIIII. Iterumque: *Promit è Bibliothecâ Tiburti, quæ tunc in Herculis templo inſtructa ſatis commodè erat.* Lib. XIX. cap. V. Hîc & alibi de *Templis* adnotes, & ferè iuxta ea aut in illis fuiſſe. Quídni, ſacra illa ingeniorum opera, in locis ſacratis? Fortaſſis autem Hadrianus Imp. illam Tibure inſtruxit, quem eo loco & ſeceſſu impensè delectatum conſtat, variaque & ampla inædificaſſe. Etſi mihi certum, alijs municipijs colonijsque Bibliothecas ſparſas fuiſſe, æquè atque artium iſtũ cultum. Sed & priuatim viri diuites, vſus & famæ cauſsâ, ſibi pararunt: & nobiles ex ijs quaſdam. Sicut Tyrannio Grammaticus, Sullæ temporibus: qui *tria millia librorum* poſſedit. Sicut *Epaphroditus Chæronéus*, item Grammaticus profeſſione. quem Suidas tradit, *ſub Nerone ad Neruam Romæ vixiſſe: & adſiduè libros ementem, vſque ad triginta millia collegiſſe, optimorũ quidem & ſelectorum.* Laudo hoc vltimum: nec tam copiam quæri, quàm bonitatem, cum dilectu. Optarim hunc fuiſſe, qui Epictetum, apicem veræ Philoſophiæ, in ſeruis habuerit: & æuum conſentit: ſed titulus & munus vitæ diſſentit, cùm iſte *Grammaticus* fuerit, alter è *cuſtodibus corporum Neronis*, eodem Suidâ prodente. Sed quiſquis iſte, ſuperauit

D eum

eum *Sammonicus Serenus* in hoc ſtudio: qui Bibliothecam habuit, *in quâ ſexagintaduo millia librorum cenſebantur*. Is moriens eam reliquit *Gordiano minori*, qui guſtauit Imperium: Capitolino traditum, cum hoc elogio: *Quod Gordianum quidem* AD CÆLVM TVLIT. *ſiquidem tantæ Bibliothecæ copiâ & ſplendore donatus, in famam * hominum litteratorum decorè peruenit*. Vide ILLVSTRISSIME PRINCEPS, quàm hæc cura gratiam famamque pariat, vobis magnis inſatiabiliter parandam. Atque hi, aut pauci alij, proditi ſunt inſigniores Bibliothecas habuiſſe. plures tamen fuêre: & Seneca commune hoc ſtudium iamtunc ſuo æuo oſtendit, & damnat. Damnat. quare? *Non enim in ſtudium*, inquit, *ſed in ſpectaculum comparabant. ſicut pleriſque ignaris etiam ſeruilium litterarum, libri non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cænationum ornamenta ſunt*. Et mox addit: *Apud deſidioſiſſimos ergo videbis, quidquid orationum, hiſtoriarúmque eſt, & tecto tenus exſtructa loculamenta. Iam enim inter balnearia & thermas, Biblotheca quoque, vt neceſſarium domus inſtrumentum, expolitur*. Malè, fateor: & vtinam tamen noſtri diuites ſi laſciuiant! ſemper cum alieno aliquo, ſi non ſuo, vſu & bono. Obſeruare autem hîc eſt de *Balneis & Thermis* etiam: ſicut ſuprà notauimus, illam *Vlpiam* in Diocletiani Thermis dicatam. Cur autem ibi? credo, quia corpori curando otiosè tunc vacabant: & igitur occaſio erat legendi aliquid, hominibus aliâs occupatis, vel audiendi. Enimuerò etiam in Villis & Prætorijs paſſim habebant: ab eâdem hac, otij & vacationis ibi, cauſsâ. Ad quem morem Pauli Ic[ti] reſponſum dirigitur: *Fundo legato libros quoque*

* Legi malim: *hominum, litteratorũ ore peruenit.*

De Tranquil. ca. IX.

que & Bibliothecas, quæ in eodem fundo ſunt, legato contineri. Plinius de ſuâ villâ: *Parieti, in Bibliothecæ ſpeciem, armarium inſeritur.* Martialis, alterius cuiuſdam Iulij Martialis, villaticam Bibliothecam commendat. Lib. II. epiſt. XVII. Lib. VII.

Ruris Bibliotheca delicati,
Vicinam videt vnde lector vrbem,
Inter carmina ſanctiora ſiquis
Laſciuæ fuerit locus Thaliæ,
Hos nido licet inſeras vel imo,
Septem quos tibi miſimus libellos.

CAP. IX.

Ornatus Bibliothecarum, ebore & vitro. Armaria, & Foruli, & Plutei, & Cunei.

PEREGI de Bibliothecis: & produxi, quas æuum quidem non ſubduxit. Vt rem dicam, paucas è multis: & *ſtillicidium de ſitulâ*, veteri verbo: tamen vel hæc ſatis ad ſtimulum, & exemplum. An & addam aliquid de ornatu earum ſiue inſtructo? fiat. In Iſidoro lego: *Peritiores architectos neque aurea lacunaria ponenda in Bibliothecis putaſſe: neque pauimenta alia, quàm è Caryſtio marmore. quòd auri fulgor hebetet, & Caryſtij viriditas, reficiat oculos.* Bono hoc iudicio iſte, ſiue à quo hauſit. Nam de fulgore, certum eſt & mihi compertum, intentioni & ſtilo officere: ſicut de virore, liquet oculis recreãdis eſſe. Boëtius hoc amplius in Conſolatione ſuggerit: *comptos ebore & vitro parietes fuiſſe.* Quid, parietes laterales? non ergo Armaria aut Plutei ad parietes (neque enim conſpicuus ſic ille ornatus fuiſſet)

sed in medio dispoſita, vt hodie quoque publicæ ferè Bibliothecę vſurpant. Sanè Vitra olim in quadras, orbes, oua, aut rhombos diſtincta parietes ornabant, non aliter quàm marmoreæ cruſtæ: ſæpiùs tamen cameras, & lacunar. Ita enim Plinius, libro XXXVI. *Pulſa ex humo pauimenta in cameras transiêre, è vitro: nouitium & hoc inuentum.* Nouitium ita, vt tamen eſſet Neronis & Senecę æuo. Nam vt de re vulgatâ Seneca, epiſt. LXXXVI. de Balneis: *Nisi vitro abſconditur camera:* atque ibi me vide. Tamen in *parietibus* etiam fuiſſe, præter Boëtium, Vopiſcus oſtendit, in Firmo: *Nam & vitreis quadraturis, bitumine alijsq; medicamentis inſertis, domum induxiſſe perhibetur.* Bitumen autem hîc ad committendum nectendumq. parieti accipio inſertum, non ad ipſas quadras iungendas: quas decorè magis ebur (vt in Boëtio) diſtinxit. Atque id etiam in Armarijs ipſis fuit: vnde *Eborea Bibliotheca* in Pandectis legum: & in Senecâ, *Armaria cedro atque ebore aptantur.* Armaria autem fuiſſe in Bibliothecis, res & hodierna vſio demonſtrant: ſed addo, numeris ſuis diſtincta. Ita Vopiſcus: *Habet Bibliotheca Vlpia in Armario ſexto librum elephantinum.* Elephantinum, an ex ebore, an in corio elephanti perſcriptum? Vetus Scholiaſtes Iuuenalis, in illud: *Hic libros dabit & forulos.*] *Armaria,* inquit, *bibliothecã.* Etſi propriè, opinor, *Foruli,* ipſi *nidi*, vt cum Martiale dicam, librorum, ſiue cum Senecâ, diſtincta *loculamenta.* Sidonius & hæc & alia in Bibliothecis collocat: *Hîc libri affatim in promptu. videre te crederes aut Grammaticales Pluteos, aut Athenæi Cuneos, aut Armaria exſtructa Bibliopolarum. Pluteos,* id eſt tabulas inclinatas tranſuerſim,

De Tranquil. ca. IX.

Lib. II. epiſt. IX.

uersim, quibus libri legendi imponerentur: *Cuneos*, scamnorum seriem, vt in Athenæo, sic digestã: *Armaria* autem plena & alta, quæ dixi. Ea *Pegmata* Cicero ad Atticum videtur appellasse. Lib. I.

CAP. X.

Imagines in ijs doctorum, laudabili more: cui origo ab Asinio.

SED vel præcipuus ornatus, & imitandus, meo iudicio, nondum hodie imitatus, sunt *Imagines* siue & *Statuæ* doctorum, quas vnà cum libris disponebant. Nónne pulchrum, & suaue oculis ac cogitationi fuit? Naturâ trahimur ad simulacra & effigies magnorum virorum noscendas, & illa corpora, siue hospitia, quibus cælestis se animus inclusit: ecce hîc erat. Homeri, Hippocratis, Aristotelis, Pindari, Virgilij, Ciceronis, & alia scripta videres aut libares oculis: vnà etiam imaginem scriptoris adiunctam. Iterùm repeto, pulchrum: &, te ILLVSTRISSIME præëunte, cur non vsurpamus? Romanum hoc inuentum videtur: ne omnia bella ad Græciam referantur: & Plinius inclinat. *Nullum maius* (inquit pulcherrimâ gnomâ) *felicitatis specimen arbitror, quàm semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis. Asinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus Bibliothecam dicando, ingenia hominum rem publicam fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami Reges, qui Bibliothecas magno certamine instituêre, non facilè dixerim.* Itaque Asinius Lib. XXXV. cap. II.

videtur auctor. qui etiam (eodem Plinio prodente) M. Varronis, *in Bibliothecâ, quæ prima in vrbe* (absurdè in *orbe* alij) *publicata est, vnius viuentis posuit imaginem*. Quod tamen & alijs posteà, indulgentiâ an iudicio, datum video: & nominatim Martiali poëtæ. qui gloriatur, quòd *Stertinius imaginem eius ponere in Bibliothecâ suâ voluerit*. Sed plerumque mortuorum, & quos famæ consensus iam sacrasset. Plinius: *Non est prætereundum & nouitium inuentum. siquidem non solùm ex auro argentóve, aut certè ex ære, in Bibliothecis dicantur illi, quorum* IMMORTALES ANIMÆ *in ijsdem locis loquuntur; quinimò etiam quæ non sunt, finguntur, pariúntque desideria non traditi vultus*. Appellat *nouitium*, id est Pollionis, *inuentum*. ostendit mortuorum, & è metallo plurimùm fuisse: sed addo etiam è gypso, in priuatis (pro cuiusque scilicet copiâ) Bibliothecis. Iuuenalis:

Lib. VII. cap. XXX.

Præfat. lib. IX.

Lib. XXXV. cap. II.

—— quamquam plena omnia gypso
Chrysippi inuenias.

Imò & in tabulis, opinor, imagines fuêre: & fortasse in librorum fronte picturâ etiam expressæ. Seneca: *Ista exquisita, & cum imaginibus suis descripta sacrorum opera ingeniorum*. Suetonius in Tiberio: *Scripta eorum & imagines, publicis Bibliothecis, inter veteres & receptos auctores, dedicauit*. Plinius in Epistolis: *Herennius Seuerus, vir doctißimus, magni æstimat in Bibliothecâ suâ ponere imagines Cornelij Nepotis, & Titi Attici*. Itaque vtrumque, & Statuæ & Imagines fuêre. Plinius idem, de Silio Italico: *Plures ijsdem in locis villas poßidebat. multum vbique librorum, multum statuarum,*

De Tranquill.

Cap. LXX.

rum, multum imaginum: quas non habebat modò, verum etiam venerabatur. Virgilij ante omnes. Vopiſcus, de Numeriano: *Huius oratio tantum habuiſſe fertur eloquentiæ, vt illi ſtatua, non quaſi Cæſari, ſed quaſi Rhetori decerneretur, ponenda in Bibliothecâ Vlpiâ, cui ſubſcriptum eſt:* NVMERIANO. CÆSARI. ORATORI. TEMPORIBVS. SVIS. POTENTISSIMO. Sed & Sidonius ſibi ibidem poſitam, iure gloriatur:

Cùm meis poni ſtatuam perennem
Nerua Traianus titulis videret,
Inter auctores vtriuſque fixam
Bibliothecæ.

Significat, & in Græcâ & Latinâ Bibliothecâ, ſtatuam ſe habuiſſe. Ceterùm minores illæ imagines ſiue ſtatuæ pluteis plerumque impoſitæ videntur, ante ſuos quæque libros. Iuuenalis:

Et iubet archetypos Pluteum ſeruare Cleanthas.

Veteris diſtichi ea mens, quod *Imagini* tali *Virgilianæ ſubſcriptum* fuit:

Lucis damna nihil tanto nocuêre poëtæ.
Quem præſentat honos carminis & Plutei.

Significat, videri viuere, qui in libris & imagine viuit. Inde & *Sigilla Plutealia* apud Ciceronem, ad Atticum. Nam iamtunc Bibliothecas exornabant Deorum, ſi non auctorum ſigillis.

CAP.

CAP. XI.

In occasione de Muséo Alexandrino. docti viri ibi habiti atque aliti, in publicum bonum. Reges aut Imperatores ei curabant.

* *digna dici.*

ET plura equidem super Bibliothecis, quæ * ἀξιόλογα sint, non habeo: vnum etiam, quod ad earum fructum. Nam si solæ eæ, aut rarus aduentor, si homines, inquam, non sunt qui frequentent & euoluant: quò ista congeries? & quid nisi *studiosa quædam luxuria* sint, vt Seneca appellat? Prouiderunt hoc quoque Alexandrini Reges: & vnà cum illis *Muséum* (ita dixerunt, quasi *Musarum ædem*) exstruxerunt, in quo fas esset Musis operari, à ceteris rebus feriatos. Imò & à vitæ victúsque curis vacuos: cum alimenta ijs hîc è publico darentur. Præclarum institutum! quod vnus Strabo optimè describit: Τῶν δὲ βασιλείων μέρος ἐςὶ καὶ τὸ μουσεῖον, ἔχον περίπατον καὶ ἐξέδραν, καὶ οἶκον μέγαν, ἐν ᾧ τὸ συσσίτιον τῶν μετεχόντων τοῦ μουσείου φιλολόγων ἀνδρῶν. Ἐςὶ δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ καὶ χρήματα κοινὰ, καὶ ἱερεὺς ὁ ἐπὶ τῷ μουσείῳ τεταγμένος, τότε μὲν ὑπὸ τῶν βασιλέων, νυνὶ δ' ὑπὸ καίσαρος: *Pars etiam Regiæ est Muséum, quod ambulationi & sessui loca habet, & magnam vnam domum, in quâ conuiuunt & comedunt vnà, qui Muséi consortes sunt, litterati viri. Habet autem hoc collegium & pecuniam siue vectigalia in commune, & Sacerdotem item, qui Muséo præest, olim à Regibus, nunc à Cæsare constituendum.* Primùm ait, *Regiæ* siue *Aulæ partem* fuisse. Scilicet adnecti sibi & iungi voluerunt Reges, vt in propinquo & prom-

Lib. XVII.

ptu

ptu essent eruditi isti, cum quibus disßererent, cùm libitum, animo docendo, & pascendo. Habuit *Porticus* & *Exedras:* illas exercitio corporis magis; has animi, & vbi considentes altercarentur & conferrent. Fuit & *Domus, vbi communis ijs victus & mensa:* quod sic etiam Philostratus expressit, de Dionysio: quem in *Muséum receptum* scribit, additque: τὸ δ᾽ μουσεῖον τράπεζα αἰγυπτία ξυγκαλοῦσα τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ ἐλλογίμους: *Muséum autem est Ægyptia mensa, quæ conuocat omnes in vniuersâ terrâ litteratos.* Verba pensitari cupio. *omnes ex omni terrâ:* & viden' numerum, nec rem tenuem & parui impendij fuisse? Quod & Timon Sillographus indicat, etsi more & instituto suo carpens: In vitâ Dionysij Milesij.

Πολλοὶ μὲν βόσκονται ἐν αἰγύπτῳ πολυφύλῳ
Βιβλιακοὶ χαρακεῖται, ἀπείριτα δηριόωντες,
Μουσέων ἐν ταλάρῳ.
Permulti pascuntur in Ægypto populosâ
Pugnantes libris, ac semper digladiantes
Musarum in caueâ.

Nam, explicante Athenæo, τὸ μουσεῖον τάλαρόν που φησὶν, ἐπισκώπτων τοὺς ἐν αὐτῷ τρεφομένους φιλοσόφους, ὅτι ὥσπερ ἐν πλυάγρῳ τινὶ σιτεῦνται, καθάπερ οἱ πολυτιμότατοι ὄρνιθες: *Muséum dixit Caueam, irridens Philosophos qui in eo alebantur, velut pretiosæ quædam aues.* Iste Philosphos nominat, sed Strabo vniuersè ἐλλογίμους ἄνδρας dixit, *litteratos doctósque viros:* & omne genus haud dubiè receptum. Sed *viros* ait: non ergo pueros aut iuuenes, & qui velut in spem studiorum (hodie solitum) educarentur. Non. quin istud velut præmium eruditis, & quies quædam honesta fuit: haud aliter quàm Athenis, benè Lib. I.

de rep. meritis victus erat in Prytanéo. Vbi estis PRINCIPES? & quos vrit aut excitat honestus æmulandi ignis? Sed pergit Strabo, & *Sacerdotem* præficit, *Regum aut Cæsarum dilectu*. Magna igitur dignitas, & quæ ab ipso Cęsare conferenda. Sed quid, quòd ipsa ibi loca idem Cæsar adsignaret? Ita enim Philostratus, de Dionysio Sophistâ: Ἀδριανὸς σατράπλω αὐτὸν ἀπέφηνεν οὐκ ὀλίγων ἐθνῶν. κατέλεξε δὲ τοῖς δημοσίᾳ ἱππεύουσι, καὶ τοῖς ἐν τῷ μουσείῳ σιτουμένοις: *Hadrianus Imp. Satrapam siue Præfectum eum constituit non exiguarum gentium: & adscripsit inter eos qui publicè equo veherentur: itémque qui in Muséo alerentur*. Iterùm, de Polemone: Κατέλεξε δὲ αὐτὸν καὶ τῷ τοῦ μουσείου κύκλῳ ἐς τλὼ αἰγυπτίαν σίτησιν: *Allegit eum* (Hadrianus) *& Muséi conuentui, ad Ægyptiam mensam*. Sed notem ibi vocem κύκλῳ, *circulo* (etsi ego *Conuentui* reddidi:) quâ significari arbitror, in orbem rem iuisse, & quosdam allectos tempestiuè, & in antecessum: id est, priusquam locus vacuus etiam esset. Sed spes sustentabat, & ordine succedebant, qui sic adscripti: vt hodie in beneficiorum collatione Principes quidam vsurpant. Athenæus denique huius donationis à Principe etiam meminit: vbi ait *Pancratem quemdam poëtam, ingeniosè Hadriano adulatum de Antinoo suo: atque ille*, inquit, ἡσθεὶς τῇ εὑρέσει, τλὼ ἐν μουσείῳ σίτησιν αὐτῷ ἔχειν ἐχαρίσατο, *delectatus inuentiunculâ, cibum in Muséo illi gratificatus est*. Atque hæc Strabo alijque super loco & instituto: licet addere, non vacuam omnino aut otiosam ibi vitam vixisse (quî possent viri bono publico nati?) sed aut scripsisse, aut disseruisse, & recitasse. Ita Spartianus tradit, *Hadrianum Alexandriæ in Muséo multas quæ-*

Lib. xv.

stiones

stiones Professoribus proposuisse, aut propositas dissoluisse. Adde Suetonium, in Claudio: qui & Muséum hoc, altero addito, adauxit: vt certi libri ibi quotannis recitarentur. Desino Cap. XLII.

DVX ILLVSTRISSIME. & te è magnis, ad omnia magna natum, hortor viam hanc veræ laudis porrò insistere, & libris litterísque propagandis, æternitati tuum nomen consecrare.

APPROBATIO.

Libellus iste vtiliter admodum in lucem proferetur, quòd præter Bibliothecarum originem ac fructum, ea contineat, quæ ad stimulum conferant & exemplum. Quas, si quidem auctorum sint optimorum ac selectorum, non immeritò Seuerinus Boëtius certissimas Philosophiæ sedes appellat, vt in quibus ipsa cum erudito lectore de humanarum diuinarúmque rerum scientia disserat.

Guilielmus Fabricius Nouiomagus Apostolicus ac Archiducalis librorum Censor.

RVDOLPHVS SECVNDVS diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & Wirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Nostro & Sacri Imperij fideli dilecto IVSTO LIPSIO gratiam nostram Cæsaream. Postquam inter alia, quę DEVS immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illustria inprimis illa & quasi diuina sunt, quæ in litteris liberalibusque disciplinis consistunt, quibus scilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, sed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita distinguuntur, vt tanquam Dij quidam splendescere in terris videantur: rem sane præclaram seque dignam illi præstant, qui diligentem iis ipsis in litteris ac disciplinis operam ponunt; præclarissimam verò & Reipub. vtilissimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, scribendo lumina præferant, eosque ex ignorantiæ tenebris quasi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare, ad dignitatis nostræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio concessuque sumus, inprimis pertinere existimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis spectata fides, quique iudicare de Litteris possint, acceperimus, insignes te animi ingeniique tui dotes tibi à natura insitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac disciplinarum studiis excoluisse atque exornasse, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara florescentis minimeque vulgaris eruditionis specimina præbueris, dum obscura in antiquis scriptoribus loca, quæ quædam tanquam lustra erant, illustrasti, quæque in iis iniuria temporum deprauata & corrupta fuerunt, restituisti, dum vetusta Latinæ antiquitatis rudera in nouam subinde structuram singulari artificio eleganter conuertisti: ad exquisitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quosque viros opinionem excitarit, peruenisse, eamque variis abs te libris acri & graui cum iudicio scriptis atque in lucem editis ostendisse, vt in eo quod tam feliciter tractes scriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire sit: iam verò matura te ætate virum, viro magis magisque digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia scribere, quæque à primis illis Romanis olim auctoribus scripta fuerunt, à mendis purgare, & lectissimos quosque ex Musarum hortis, in quibus assiduè verseris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam, probitatemque informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, causa, Cæsareo te nostro elogio decorandum, & quamuis per te satis ipse animatus sis, animandum magis patrocinioque nostro defendendum pro benigna nostra in te susciperemus voluntate. Quoniam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc nostro priuilegioque te & Typographum tuum aduersus quorumcumque fraudem, qui lucri causa, quod fieri solet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate nostra Cæsarea decernimus, statuimus, vetamusque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum

au

aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocunque modo, charactere, aut forma, siue integros, siue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra sacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum nostrorum hæreditariorum fines, triginta annis proximis à primo editionis die computandis, absque tuo tuorúmve hæredum consensu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiusque libri exemplaria, quemadmodum moris est, ad Imperialem nostram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc nostrum transgredi, violare, aut contemnere deprehensus fuerit, cum non solùm eiusmodi libris, tibi, hæredibúsve tuis, auxilio Magistratus, vbicunq. reperti fuerint, vendicandis, priuari, sed triginta etiam Marcharum auri puri mulcta, cuius semissis quidem Fisci nostri Procuratori, fraudis vindici; alter verò semissis, tibi hæredibúsve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuersis & singulis nostris & sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm Politicis, cuiuscumque status, gradus aut ordinis extiterint, præsertim verò iis, qui in Magistratu constituti, vel suo vel superiorum suorum loco aut nomine, ius dicunt, iustitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium nostrum impunè violare, spernere aut negligere patiantur: Sed, si quos contumaces compererint, constituta à nobis mulcta, eos puniri & quibuscumque modis coërceri curent, ni & ipsimet grauissimam nostram in se conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu nostra subscripto, & Cæsarei nostri sigilli impressione munito, confirmamus. Datum in arce nostra Regia Pragæ, die prima mensis Augusti; Anno Domini Millesimo, Quingentesimo, Nonagesimo secundo: Regnorum nostrorum Romani decimo septimo, Hungarici vigesimo, & Bohemici itidem decimo septimo.

Subsign.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenaw.

Ad mandatum sacræ Cæsareæ M^tis proprium.

Io. Baruitius.

Additum sigillum Cæs. M^tis in cerâ rubrâ.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS *Dei gratia Hispaniarum, &c. Rex Catholicus, diplomate suo sanxit, nequis,* IVSTI LIPSI *Historiarum in alma Vniuersitate Louaniensi Professoris, & item Historiographi sui libros quoscumque, à Censoribus legitimis approbatos, præter ipsius, heredúmve eius, voluntatem, intra triginta annos à prima singulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impressos, in has inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui secùs faxit, præter librorum confiscationem triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris, datis Bruxellæ,* XIV. *Febr.* M. D. XCVII.

Signat.

Verreycken.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS *Dei gratia Galliarum & Nauarræ Rex Christianissimus, singulari priuilegio sanxit, nequis per vniuersos Regnorum suorum fines,* IVSTI LIPSI, *quos vel hactenus edidit, vel in posterum editurus est libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipsius possit. Qui secùs faxit, præter librorum confiscationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in litteris, datis Parisiis,* XIII. *Iulij,* M. DC. V.

Signat.

Perrochel.

TIbi IOANNES MORETE, pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis est ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti hoc meum DE BIBLIOTHECIS SYNTAGMA typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio siue iubeo, ex lege quam magnus Cæsar & Reges dixerunt.

Iustus Lipsius.

LABORE ET CONS
TIA
G

JUSTI LIPSII
OPERA

TOM.
II.